

रक्तपद्मासनस्था च मुकुटकुण्डलमण्डिता ।
रक्तकौशेयवस्त्रा तु स्मितवक्त्रा शुभानना ॥
नवयौवनसम्यग्ना चार्वाङ्गी ललितप्रभा ।
उमया भाषितं मन्त्रं यत् पूर्वं त्वेकमक्षरं ॥
मन्त्रमस्यास्तु तज्ज्ञेयं तेन देवौ प्रपूजयेत् ॥
एकमक्षरं शक्तिवीजरूपं ।
“तथाष्टम्यां नवम्याश्च पूजा कार्या विवृणुये ।
पटेषु प्रतिमायां वा घटे मङ्गलचण्डिका ॥
यः पूजयेद्भूमिवारे शुभैर्दूर्वाक्षतैः शिवां ।
सततं साधकः सोऽपि काममिष्टमवाप्नुयात् ॥” ॥
ज्योतिषे । शनैश्चरस्य वारेण वारेणाङ्गारकस्य च ।
“कृष्णाष्टमी चतुर्दशी पुण्यात् पुण्यतरे स्मृते” ॥
तथा—
“सोमवारेऽप्यमावास्या आदित्याहे तु सप्तमी ।
चतुर्थङ्गारवारे च अष्टमी च वृहस्पती ॥
अत्र यत् क्रियते पापमथवा धर्मसङ्घयः ।
यत्क्रियन्मसहृष्टाणि प्रतिजन्म तदक्षयं” ॥
इति तिथ्यादितत्त्वं ॥ * ॥ श्रीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं
अष्टकाष्टादं भीष्माष्टमीकृत्य च तत्तच्छब्दे द्रष्टव्यं ॥
महाष्टमीकृत्यं महाष्टमीशब्दे द्रष्टव्यं ॥ तत्र
जातफलं ।

“भूपाततः प्राप्तधनः कृष्णाङ्गः

सुखी कृपालुर्यवतिप्रियश्च ।

चतुष्यदाष्टो धनधान्ययुक्तः

स्यादष्टमीजो मनुजः सुधीरः ॥”

इति कोष्ठीप्रदीपः ॥

अष्टमूर्तिः, णं, (अष्टौ मूर्तयो यस्य ।) शिवः । इति
हेमचन्द्रः ॥ तत्प्रत्येकमूर्तिनामानि । क्षिति-
मूर्तिः सर्वः १ जलमूर्तिर्भवः २ अग्निमूर्तिः रुद्रः
३ वायुमूर्तिर्हयः ४ आकाशमूर्तिर्भीमः ५
यज्ञमानमूर्तिः पशुपतिः ६ चन्द्रमूर्तिर्माहादेवः
७ सूर्यमूर्तिर्गणेशः ८ इति तत्त्वशास्त्रं ॥
एताः शरभरूपिणश्चिन्तापदाः इति कालि-
कापुराणं ॥ यथा ।

“अष्टमूर्तिर्निधीशश्च ज्ञानचक्षुस्तमोभयः” ।

इति वटुकभैरवलोचनं ॥ तस्याष्टमूर्तयो यथा ।

“अथाग्निः रविरिन्दुश्च भूमिरापः प्रभञ्जनः ।

यजमानः खमद्यौ च महादेवस्य मूर्तयः” ॥

इति शब्दमाला ॥

“(अवेहि मां किङ्करमष्टमूर्तेः

कुम्भोदरं नाम निकुम्भमिजम्” ॥

इति रघुवंशे ॥ तथा कुमारि च ।

“तच्चान्निमाधाय समित्समिद्धं

खमेव मूर्च्छन्तरमष्टमूर्तिः” ॥

अष्टजोहकं, स्त्री, अष्टधातुविशेषः । तदुपधा ।
सुवर्णं १ रजतं २ ताम्रं ३ रङ्गं ४ सोमं ५ कान्त-
लोहं ६ सुवर्णलोहं ७ तीक्ष्णलोहं ८ इति राज-
निर्वण्टः ॥

अष्टवर्गः, णं, (अष्टानां औषधविशेषानां रविप्रभ-
तीनां वा वर्गः) । औषधविशेषाष्टकं । तदुपधा ।
ऋषभः १ जीवकः २ मेदः ३ महामेदः ४ ऋद्धिः
५ वृद्धिः ६ काकोली ७ क्षीरकाकोली ८ इति

वैद्यकपरिभाषा । एकीकृतैतदीधगुणाः । रक्त-
पित्तत्रयवायुपित्तनाशित्वं । इति राजवल्लभः ॥
“(जीवकर्मभकौ मेदे काकोल्यौ ऋद्धिवृद्धिके ।
अष्टवर्गोऽष्टभिर्द्रव्यैः कथितश्चरकादिभिः ॥
अष्टवर्गो हिमः खादुर्दहणो शुक्लो गुरुः ।
भयसन्धानकृत् कामबलासवनवर्द्धनः ॥
वातपित्तास्रहृत्दाहज्वरमेहक्षयप्रणुत्” ॥
इति भावप्रकाशः ॥
ज्योतिषशास्त्रोक्तगोचरविशेषः । तदुपधा । आदौ
रव्यादिसप्तग्रहाणां राहोश्च अष्टमासकोष्ठं कृत्वा
प्रत्येकमासकोष्ठे जन्मकालीनग्रहाधिकितराश्य-
वधिसादिनक्षत्रकृमद इत्यादि दीपिकोक्तवच-
नाङ्गसंख्यकमृहे रेखां विन्यसेत् तत्र रवेर्दादश-
कोष्ठे ४८ चन्द्रस्य ४६ कुजस्य ३६ बुधस्य ५५
गुरोः ५६ भृगोः ५२ शनेः ३६ राहोः ३६
एतत्संख्यका रेखा देयाः । ततः प्रत्येकमृहस्यरेखाः
दिगुणोक्त्य अष्टाधिकाश्चेत् अष्टभिः शोध-
येत् । शेषा रेखाः शुभाः स्याताः । अष्टोना-
श्चेत्तदा विन्दुभिरष्टानां पूरणं कार्यं । तत्र विन्दु-
वोऽशुभाः स्याताः । अष्टौ चेत् तदा विन्दुरे-
खयोरभावस्तत्र समं परिकीर्तितं ॥ तस्य
नामगुणाः ।

“जीवकर्मभकौ मेदे काकोल्यौ वृद्धिऋद्धिके ।

अष्टवर्गोऽष्टभिर्द्रव्यैः कथितश्चरकादिभिः ॥

अष्टवर्गो हिमः खादुर्दहणः शुक्लो गुरुः ।

भयसन्धानकृत् बल्यः शरीरबलवर्द्धनः ॥

वातपित्तास्रहृत्दाहज्वरमेहक्षयप्रणुत्” ॥

इति भावप्रकाशः ॥ * ॥ ज्योतिषशास्त्रोक्तगणनया
रेखाविन्दुभ्यां शुभाशुभफलसूचकजन्मकालीनाष्ट-
ग्रहसमुदायः । यथा । अथाष्टवर्गः ।
“जन्मकालग्रहसंख्या फलं वक्ष्ये शुभाशुभं” ।
खादिनक्षत्रं शुभदः क्षितिपक्षसमुद्रनगादिक-
पक्षगतो १ । २ । ४ । ७ । ८ । १० । ११ ।
५थ विभावर्षिभर्तुस्त्राङ्गदशेशगतो ३ । ६ । १० ।
११ । ५थ कुजाद्रविवत् १ । २ । ४ । ७ । ८ । ९ ।
१० । ११ । अथ सोमसुताजिह्वरत्तुनवादिषु
यातः । ३ । ५ । ६ । ९ । १० । ११ । १२ । देव-
गुरोर्विषयर्तुनवेशगतो ५ । ६ । ९ । ११ । ५थ
सुरारिगुरोः समथाचलमास्तरयातः । ६ । ७ ।
१२ । तीक्ष्णमरीचिसुतादपि भास्करवत् । १ ।
२ । ४ । ७ । ८ । ९ । १० । ११ । अथ लग्नग्रहात्
जिह्वताङ्गदशदिषु यातः ३ । ४ । ६ । १० । ११ ।
१२ । रविरेखाः । ४८ । भूजङ्गविलासाभिधान-
मालादखकेनादित्याष्टवर्गः ॥ * ॥ चन्द्रः शुभो-
ऽर्काज्जिह्वादिदन्तावलाशशिवस्य । ३ । ६ । ७ ।
८ । १० । ११ । स्ततः स्वात् कुरामर्चगाशा-
शिवस्यः । १ । ३ । ६ । ७ । १० । ११ । व्याजा-
द्विवक्त्रोषधङ्गोदिगीश्वरः । २ । ३ । ५ । ६ । ९ ।
१० । ११ । य चात् कुरामाभिवागागदन्ता-
वलाशशिवस्यः । १ । ३ । ४ । ५ । ७ । ८ । १० ।
११ । जीवात् कुट्टवेदशैलभकाशशिवस्यो १ ।
२ । ४ । ७ । ८ । १० । ११ । ५थ शुक्रानिवेदेषु-

शैलग्रहाशशिवस्यः ३ । ४ । ५ । ७ । ८ । १० । ११ ।
तीक्ष्णांशुदेहोद्भवद्रामबाणार्तुशम्भुस्थितो ३ । ५ ।
६ । ११ । ५थोदयाद्व्यवाहर्तुकाशशिवस्यः । ३ ।
६ । १० । ११ । चन्द्ररेखाः । ४६ । कामवागाभि-
धानमालादखकेन चन्द्राष्टवर्गः ॥ * ॥ कुजोऽर्का-
क्षुभो वक्रिवाणार्तुदिकशम्भुगो ३ । ५ । ६ । १० ।
११ । ५थेन्दुतो रामकालेशग ३ । ६ । ११ । स्ततः
स्वात् कुट्टवेदसमाष्टदिकशम्भुगः स्यात् १ । २ ।
४ । ७ । ८ । १० । ११ । निशानाद्यपलाङ्गुण्येव-
रुद्रोपयातः ५ । ३ । ५ । ६ । ११ । ततो जीवतः
कालकाशशिवार्कापयातो ६ । १० । ११ । १२ ।
५थ देवारिपुण्यादेनहो गजेशार्कस्यः । ६ । ८ ।
११ । १२ । ततः सूर्यपलात् कुवेदामनाग्रह-
शशिवस्यो १ । ४ । ७ । ८ । १० । ११ ।
५थ लग्नात् कुरामाष्टदिकशम्भुयातः । १ । २ ।
६ । १० । ११ । कुजरेखाः ३६ । सिंहविलासा-
भिधानमालादखकेन भौमाष्टवर्गः ॥ * ॥ ज्ञः शुभो-
ऽर्कतः शरत्तुगोशिवार्कगो ५ । ६ । ९ । ११ ।
१२ । ५थ चन्द्रतो द्विवेदकालनागदिव्यहेश्वरेषु ।
२ । ४ । ६ । ८ । १० । ११ । भूमिजात् कुट्टक-
कृतागनागगोदशेशगः । १ । २ । ४ । ७ । ८ ।
९ । १० । ११ । ततः स्ततः कुवक्रिपक्षसवादि-
केषु । १ । ३ । ५ । ६ । ९ । १० । ११ । १२ ।
वाक्पतेरसाष्टशम्भुसूर्यगो ६ । ८ । ११ । १२ ।
५थ शुक्रतः कुवाङ्गवक्रिवेदपक्षनागगोशिवेषु । १ ।
२ । ३ । ४ । ५ । ८ । ९ । ११ पङ्क्तुतः कुट्टककृताग-
नागपक्षस्थितो ५थ । १ । २ । ४ । ७ । ८ । ९ ।
१० । ११ । १२ । लग्नतः क्षितिद्विवेदकालनाग-
दिकशिवेषु । १ । २ । ४ । ६ । ८ । १० । ११ ।
बुधरेखाः । ५५ । अशोकमञ्जरीसंज्ञकमाला-
दखकेन बुधाष्टवर्गः ॥ * ॥ सुरराजगुरुः शुभदो
रवितः कुयमानववेदनागदिकपक्षगतो १ । २ ।
३ । ४ । ७ । ८ । ९ । १० । ११ । ५थ विधोर्दि-
शराचलगोशिवगो २ । ५ । ७ । ९ । ११ । वसु-
धातनयात् कुयमाब्जिनागदशेशगतो १ । २ ।
४ । ७ । ८ । १० । ११ । ५थ बुधात् क्षितियुग्म-
कतेषुरसग्रहदिकगिरिशोपगत १ । २ । ४ ।
५ । ६ । ९ । १० । ११ । स्तदनु स्तत एकयमानल-
वारिधिपर्वतनागदशेशगतो १ । २ । ३ । ४ ।
७ । ८ । १० । ११ । ५थ क्षितादयमपक्षरसग्रहदि-
शिवगो २ । ५ । ६ । ९ । १० । ११ । रविनन्द-
नतो दहनेषुरसार्कगत ३ । ५ । ६ । १२ । स्वथ
लग्नग्रहात् कुयमाब्जिशरत्तुनगग्रहदिकगिरिशोप-
गतः १ । २ । ४ । ५ । ६ । ७ । ९ । १० । ११ ।
गुरुरेखाः ५६ । कुसुमस्तवकाभिधानमालादखकेन
वृहस्पतेरष्टवर्गः ॥ * ॥ भृगुः शुभो रवेर्गजेश-
सूर्यगो । ८ । ११ । १२ । ५थ चन्द्रतः स्यादपक्ष-
काष्टगोशिवार्कगः । १ । २ । ३ । ४ । ५ । ८ ।
९ । ११ । १२ । कुजात् त्रिवेदकालगोशिवार्कगो
३ । ४ । ६ । ९ । ११ । १२ । ५थ बोधनात् त्रि-
वाणकालरभ्युदयसंस्थितः । ३ । ५ । ६ । ९ । ११ ।
गुरोः शराष्टरभ्युदयसंस्थितः । ५ । ८ । ९ । १० ।